O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

____

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E. Po'latov

2024 yil "______"___________

Ro'yxatga olindi: № F-D-20-13
2024 yil
"_____"_________

MOLIYAVIY HISOB ASOSLARI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**400000**	-Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	**410000**	-Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi:	**60412700**	-Baxolash ishi

SAMARQAND – 2024

Scanned with CamScanner

Fan/modul kodi MHA209		O'quv yili 2024 - 2025	Semestr 4	Kreditlar 9
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4
1	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Moliyaviy hisob asoslari	108	162	270

2

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda moliyaviy hisob asoslari yuzasidan bilimlarini chuqurlashtirish, fanni nazariy va amaliy jihatdan o'rgatish hamda mazkur fan bo'yicha mustahkam bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.

Fanning vazifasi – uni o'rganuvchilarga moliyaviy hisob asoslari predmeti, tamoyillari, metod va korxonalar aktivlari, majburiyatlari, xususiy kapitali, moliyaviy natijalari ko'rsatkichlari hisobi asoslari bo'yicha bilimlarni va ko'nikmalarni berishdan, ularda yetarli amaliy tajribalarni shakllantirishdan iboratdir.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, moliyaviy hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

3

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)
BUXGALTERIYA HISOBINING NAZARIY ASOSLARI (1-MODUL)
1-mavzu: moliyaviy hisob asoslari fanning predmeti va tamoyillari

Hisob tushunchasi, uning turlari va boshqaruvda tutgan o'rni. "Buxgalteriya hisobi va audit"ning maxsus iqtisodiy fan va amaliy faoliyat sifatida rivojlanish tarixi.

Buxgalteriya hisobi predmeti va obyektlari: xo'jalik aktivlari va ularni tashkil topish manbalari; soha subyektlari xo'jalik faoliyatining tasnifi, tavsifi va moliyaviy natijalari. Buxgalteriya hisobining tamoyillari.

2-mavzu: Moliyaviy hisob asoslari fanning metodi va unda qo'llaniladigan usullar

Buxgalteriya hisobining metodi va unda qo'llaniladigan usullar: buxgalteriya balansi, buxgalteriya hisobi schyotlari, schyotlarga ikki yoqlama yozuv, baholash, kalkulyasiya, hujjatlashtirish, inventarizasiya, hisobot. Ushbu usullarning uzviy bog'liqligi.

2-modul. Korxonalarda buxgalteriya hisobi
3-mavzu: Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish

Korxona hisob siyosatining mohiyati va asosiy parametrlari. Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish. Buxgalteriya hisobining me'yoriy-huquqiy ta'minoti.

4-mavzu. Uzoq muddatli aktivlar hisobi

Asosiy vositalar to'g'risida umumiy tushuncha, ularning mohiyati, tasnifi va tavsifi. Asosiy vositalarning baholanishi. Asosiy vositalar hisobining vazifalari. Asosiy vositalar kirimining hisobi. Asosiy vositalar chiqimining hisobi. Asosiy vositalarga amortizasiya hisoblash tartibi, usullari, uning hisobi. Asosiy vositalarga keyingi sarflar hisobi. Asosiy vositalarni inventarizasiya qilish tartibi, uni natijalarining hisobi.

Nomoddiy aktivlar to'g'risida umumiy tushuncha, ularning mohiyati, tasnifi va tavsifi. Nomoddiy aktivlarning baholanishi. Nomoddiy aktivlar hisobining vazifalari. Nomoddiy aktivlar kirimining hisobi. Nomoddiy aktivlar chiqimining hisobi. Nomoddiy aktivlarga amortizasiya hisoblash tartibi va usullari, uning hisobi.

Moliyaviy investisiyalarning to'g'risida tushuncha. Ularning mohiyati va turlari. Moliyaviy investisiyalarni baholash va qayta baholash. Moliyaviy investisiyalarning hisobi.

5-mavzu. Tovar-moddiy zaxiralarning hisobi

Materiallarning mohiyati, ahamiyati, tasnifi, tavsifi, ular hisobining vazifalari. Materiallar qiymatini baholash usullari.

Materiallar kirimining hisobi. Materiallar chiqimining hisobi. Materiallarni inventarizasiya qilish, uning natijalarining hisobi.

Tayyor mahsulotlar hisobini tashkil qilish asoslari. Tayyor mahsulotlar kirimi va ularning ombor hisobi. Sotilgan tayyor mahsulotlar tannarxini aniqlash tartiblari, usullari va hisobi.

Tovarlar hisobini tashkil qilish asoslari. Tovarlar hisobining uzluksiz tizimi. Tovarlar hisobining davriy tizimi. Tovarlar kirimining hisobi. Tovarlar chiqimining hisobi.Tovarlarni inventarizasiya qilish, uning natijalarining hisobi.

6-mavzu. Pul mablag'larining hisobi

Pul mablag'lari va hisob-kitoblar hisobining vazifalari. Hisob-kitoblarning shakllari – naqd pulga hisob-kitob, to'lov topshiriqnomasi, inkassa topshiriqnomasi, to'lov talabnomasi, cheklar, korporativ va shaxsiy plastik kartochkalar orqali hisob-kitoblar.

Kassa operasiyalari hisobi: kassa operasiyalarining mohiyati va ularni hujjatlashtirish tartibi; kassa xo'jaligini tashkil qilish va pul mablag'lari bo'yicha moddiy javobgarlikni o'rnatish; kassa hisobotini tuzish va unga ishlov berish tartibi; kassadagi pul mablag'larini inventarizasiya qilish va rasmiylashtirish tartibi; kassa operasiyalarining hisobi.

Banklarda hisob-kitob schyoti va boshqa schyotlardagi pul mablag'larining hisobi: banklarda hisob-kitob schyoti va boshqa schyotlarni ochish tartibi; bank operasiyalarining mohiyati va ularni hujjatlashtirish tartibi; hisob-kitob scheti va boshqa schyotlardan ko'chirma va ularga ishlov berish tartibi; hisob-kitob scheti, valyuta schyoti va boshqa maxsus schyotlardagi pul mablag'larining holati va harakatining hisobi.

Pulli ekvivalentlar va yo'ldagi pul mablag'larining hisobi

Scanned with CamScanner

7-mavzu. Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlar) hisobi

Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlar) mohiyati, turlari va ular hisobining vazifalari. Tovar operasiyalari bo'yicha olinadigan (debitorlik qarzlar) schyotlarning hisobi. Xodimlarga berilgan bo'naklarning hisobi. Soliqlar va majburiy to'lovlar bo'yicha to'langan bo'naklarning hisobi. Ta'sischilar va boshqa debitorlardan olinadigan qarzlarlarning hisobi.

8-mavzu. Korxona majburiyatlarining hisobi

Majburiyatlarning tasnifi, tavsifi, baholanishi vaular hisobining vazifalari. Bank kreditlari va olingan qarzlar bo'yicha majburiyatlar hisobi Ta'minotchilar va xaridorlar oldidagi majburiyatlarning hisobi. Byudjetga to'lovlar bo'yicha majburiyatlar hisobi. Ish haqi bo'yicha majburiyatlarning hisobi. Sug'urta va byudjetdan tashqari maqsadli fondlarga ajratmalar bo'yicha majburiyatlarning hisobi. Boshqa kreditorlar oldidagi majburiyatlar hisobi.

9-mavzu. Kapital, maqsadli tushumlar va rezervlarning hisobi

Xususiy kapitalning tasnifi, tavsifi va hisobining vazifalari. Ustav kapitalining hisobi. Qo'shilgan kapitalning hisobi. Rezerv kapitalining hisobi. Maqsadli tushumlarning hisobi. Kutilayotgn xarajatlar va to'lovlar uchun rezervlarning hisobi. Taqsimlanmagan foyda (zarar)ning hisobi.

10-mavzu. Korxona daromadlarining hisobi

Korxonalar daromadlarining tasnifi va tavsifi, ular hisobining vazifalari. Sotishdan olingan daromadlar hisobi. Asosiy faoliyatdan olingan boshqa daromadlarning hisobi.Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlarning hisobi. Favquloddagi daromadlarning hisobi.

11-mavzu. Korxona xarajatlarining hisobi

Korxona xarajatlarining turlari, mohiyati va ular hisobining vazifalari. Sotish tannarxining hisobi. Tannarxni me'yoriy, jarayonli, bo'linmali, buyurtmali, oddiy hisoblash usullari. Haqikiy tannarxni hisoblash.

Davr xarajatlari hisobi. Moliyaviy faoliyatga doir xarajatlar hisobi. Favqulotda zararning hisobi. Kelgusi davr xarajatlarining hisobi. Muddati uzaytirilgan xarajatlarning hisobi.

soliqqacha foydasi(zarar)ning hisobi. Foydani ishlatilishining hisobi. Hisobot yilining sof foydasi (zararlari) va ular taqsimlanishi (qoplanishi)ning hisobi.

12-mavzu. Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etish

Moliyaviy hisobot to'g'risida tushuncha va uning tarkibi. Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim uchun konseptual asoslar. Buxgalteriya balansini tuzish. Moliyaviy

natijalar to'g'risidagi hisobotni tuzish. Pul oqimlari to'g'risidagi hisobotni tuzish. Xususiy kapital to'g'risidagi hisobotni tuzish. Moliyaviy hisobotga ilovalar va tushuntirish xatlari.

III. AMALIY MASHG'ULOTLARLAR BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR (Seminar mashg'ulotlari)

1. Moliyaviy hisob asoslari fanning metodi va unda qo'llaniladigan usullar
2. Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish
3. Uzoq muddatli aktivlar hisobi
4. Tovar-moddiy zaxiralarning hisobi
5. Pul mablag'larining hisobi
6. Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlar) hisobi
7. Korxona majburiyatlarining hisobi
8. Kapital, maqsadli tushumlar rezervlarning hisobi
9. Korxona daromadlarining hisobi
10. Korxona xarajatlarining hisobi
11. Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etish

Amaliy mashzulot mavzularida fanning ishchi o'quv dasturini ishlab chiqishda qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritilishi mumkin.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TA'LIM

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Moliyaviy hisob asoslari fanning predmeti va tamoyillari
2. Moliyaviy hisob asoslari fanning metodi va unda qo'llaniladigan usullar
3.Korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish
4.Uzoq muddatli aktivlar hisobi
5.Tovar-moddiy zaxiralarning hisobi
6.Pul mablag'larining hisobi
7.Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlar) hisobi
8.Korxonamajburiyatlariniing hisobi
9.Kapital, maqsadli tushumlar rezervlarning hisobi
10.Korxona daromadlarining hisobi
11.Korxona xarajatlarining hisobi
12.Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etish

Fanning ishchi o'quv dasturini ishlab chiqishda mustaqil ta'lim va mustaqil ish mavzularida ko'shimcha va o'zgartirishlar kiritilishi mumkin.

12.Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni takdimot kilish tavsiya etiladi.

4 V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Scanned with CamScanner

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- fanning predmeti, obyekti va vazifalari; buxgalteriya hisobini tashkil qilish tamoyillari; xo'jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobini yuritish tartibi; xo'jalik yurituvchi subyektlarda xo'jalik jarayonlari va ularni hujjatlashtirish; xo'jalik yurituvchi subyektlarning mablag'lari va ularning tashkil topish manbalari hisobi; buxgalteriya hisobi schyotlar tizimi; moliyaviy natijalarning shakllanish tartibi; moliyaviy hisobotlarning turlari; ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlariga yakuniga baho berish va auditorlik tekshiruviga tayyorlash va audit jarayonida qo'llash ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;***
- xo'jalik yurituvchi subyektlarning hisob siyosatini; xo'jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobini tashkil qilish asoslarini; xo'jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobining usullarini; xo'jalik yurituvchi subyektlar aktivlari va passivlari hisobini; xarajatlar tarkibi va mahsulot tannarxni; foyda va zararlar hisobini; xususiy kapital va majburiyatlar hisobini; buxgalteriya hisobining milliy standartlarini; moliyaviy hisobotlarni tuzish tamoyillarini; turli mulkchilik shaklida iqtisodiyot subyektlarini to'g'ri boshqarishda auditning rolini; auditning asosiy tamoyillarini; auditning asosiy vazifalarini; auditning usullarini; auditda foydalaniladigan axborot manbalarini; xo'jalik faoliyatini ifodalovchi ko'rsatkichlarni audit kilish usullarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***
- xo'jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobining usullaridan foydalanish; xo'jalik yurituvchi subyektlarning mablag'lari va ularning tashkil topish manbalari harakatini buxgalteriya hujjatlarida aks ettirish; xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy natijasini aniqlash va hisobini yuritish; xo'jalik yurituvchi subyektlar balansini tuzish; audit jarayonida kerak bo'ladigan manbalar hajmini aniqlash, to'plash, ularning to'g'riligini tekshirish, qayta ishlash, tahlil etish va auditga moslashtirish; tahlil va audit natijalarini umumlashtirish va rasmiylashtirish; tahlil va audit natijasida hisobot va xulosalar tayyorlay olish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak***

5 **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- ma'ruzalar;
- amaliy ishlarni bajarish va xulosalash;
- interfaol keys-stadilar;
- blits-so'rov;
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlar namoyishi;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

6 **VII. Kreditlarni olish uchun talablar:**

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.

7 **ASOSIY ADABIYOTLAR:**

1.Urazov K.B. va boshqalar. Buxgalteriya hisobi va audit. Darslik.– Samarkand.: "Fan bulog'i" nashriyoti".2022.

2.Urazov K.B. Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi darslik. – Samarqand, SamISI, 2019

3.Urazov K.B. Moliyaviy xisob va xisobot o'quv qo'llanma. – Toshkent 2020

4.Urazov K.B. Бошка тармокларда бухгалтерия хисобнинг хусусиятлари дарслик Тошкент 2019

Qo'shimcha adabiyotlar:

5.O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni. 2016 yil 13 aprel, № O'RQ-404.

6.O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son. http://www.lex.uz/docs/4674902.

7. O'zbekiston Respublikasining buxgalteriya hisobining milliy standartlari. http://bhms.uz/

8 O'zbekiston Respublikasining auditorlik faoliyati milliy standartlari. Lex.uz/docs.

9. Babayev Yu.A. Uchebnik. Buxgalterskiy uchet. M, Prospekt, 2008 - 392s.

10.Varonina L.I. Auditorskaya deyatelnost: osnovы organizasii. Uchebno-prakticheskoye posobiye.-M.: Eksmo, 2007. - 336 s.

11.Ibragimov A., va boshqlar. Moliyaviy va boshqaruv hisobi. –T.: Iqtisod-moliya. O'quv qo'llanma. 2008. -444 b.

12. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan ko'rgazmali ma'ruza matnlari to'plami. – Samarkand, SamISI, 2018. – 260 b.

13. Urazov K.B. Moliyaviy hisobvahisobot. 1-qism.Zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan ko'rgazmali ma'ruza matnlari to'plami. – Samarkand, SamISI, 2019. – 220 b.

14.Urazov K.B. Moliyaviy hisobvahisobot. 2-qism.Zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan ko'rgazmali ma'ruza matnlari to'plami. – Samarkand, SamISI, 2019. – 292 b.

Axborot manbaalari:

http://www.sies.uz – SamISI elektron kutubxonasi
http://lex.uz– O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi
www.ziyonet.uz –ta'lim portali
www.mf.uz - O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi rasmiy sayti.
www.cbu.uz - O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.
www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi rasmiy sayti.
www.soliq.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi rasmiy sayti.
www.openbudget.uz - O'zbekiston Respublikasi Ochiq byudjet portali.

8 Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil ___________dagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№__________)

9 **Fan/modul uchun ma'sul:**

Scanned with CamScanner

	K.B.Urazov– SamISI "Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi professori **U.A.Shirinov** – SamISI "Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi mudiri dotsenti **X.U.Po'latov** – SamISI "Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi katta o'qituvchisi
10	**Taqrizchilar:** **Abdullayev Z.X.** – Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali, ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari, PhD; **Fayzullayev U.P.** – "Kristal Sifat Savdo" MCHJ bosh hisobchi

Scanned with CamScanner